

van God raakte z'n vroegeren greep op de harten kwijt. Na den eersten gelukkigen tijd van het wassende Woord, kende allengskens het getij en volgde de veel langere periode, immers tot vandaag toe, van het veel meer wijkende Woord. Het werd donker in Europa.

Wel heeft God toen toch nog weer de lamp van het Woord op den kandelaar laten zetten. De HEERE schonk onzen voorouders de weldaad der gezegende Kerkhervorming. Maar de verwachting van Luther, dat het maar een korte regenbui zou zijn, is uitgekomen. Letten we op 't getal, dan is de groote reformatie mislukt. Geheel en al terugveroverd is Europa voor Christus en Zijn Woord bij lange niet. Integendeel, zelfs verloor de Reformatie al spoedig weer terrein. En dat is niet alleen te wijten geweest aan de Jezuïeten en hun krachtige contrareformatie, waardoor land bij land voor de heerschappij van het Evangelie der genade Gods in Christus verloren ging. Polen b.v. is sindsdien een eeuwig kruisvat. Maar ook is in de landen, waar de reformatie zich niet zoo gemakkelijk vordringen liet door de, op haar manier, weer oplevende Roomsche Kerk, het goud helaas verdonkerd.

Er is met name geen sprake van, dat de Middeleeuwsche scholastiek en mystiek sinds de Kerkhervorming contrabande zijn gebleven. Reeds Ursinus, een van de opstellers van onzen Catechismus, werkte geducht met Aristoteles; Maccovius, lid van de Dordtsche Synode, is de invoerder geweest van een, zooals gezegd is, „meer wetenschappelijke scholastieke theologie“ in plaats van „de meer eenvoudige Bijbelsche“; zijn lessen werden druk gevolgd en zijn „Collegia“ zijn jarenlang het meest gebruikte handboek voor het onderwijs van de aanstaande predikanten geweest. En Voetius heeft niet alleen de scholastieke methode van Maccovius, maar evengoed de mystiek der zgn. „Navolging van Christus“ van Thomas à Kempis bewonderd.

De Gereformeerde Kerken in ons Vaderland hebben van God een grooten schat gekregen, n.m.l. een heerlijk terugkeer naar Zijn verbond en woorden, in de 16de eeuw. Wie daarvan genieten wil leze alsnog en herleze maar veel ons Gereformeerde Kerkboek met z'n drie confessionele formulieren, met z'n meerdere liturgische formulieren en met z'n kostelijke formuliergebeden. Maar verbeelden we ons niet, dat die officiële kerkelijke geschriften zoo heel lang de zuivere weergave van het geloof onzer voorouders zijn geweest. Allengskens kwam voor de eenvoudige Schriftmatige spreekmanier van ons Gereformeerde Kerkboek een totaal ander spraakgebruik in zwang, dat een geheel andere betekenis hechtte aan alle mogelijke oude vertrouwde woorden en uitdrukkingen als: volk Gods, de Zijnen, heilig, bekeering, wedergeboorte, geloof, eeuwig, verbond, genade enz. Het Gereformeerde Kerkvolk begreep daardoor zijn eigen reformatorische kerkboek niet meer. Kon het niet meer lezen. Was vervreemd van den geest van dat kerkboek. Was vervreemd van de Schrift. Ook al hoorde het trouw het vereischte aantal predicationen aan, dan vervreemde het nog van de Schrift, want die predicationen waren niet meer Schriftmatig zooals b.v. — om nu maar 's iets te noemen — ons formulier om de ouderlingen en de diakenen te bevestigen Schriftmatig is en diens innig en warm voor de ziel, die God vreest, voor het schaap, dat naar de stem van den Herder luistert en alleen daarin vermaak heeft.

Ook in Nederland is te zien geworden, al duidelijker, dat historisch verschijnsel van het wijkende Woord.

We zwijgen nu maar van andere landen, van Frankrijk b.v. dat z'n Hugenoten verjoeg en uitmoorde en aldus bakermat der revolutie werd. En 't is met andere landen niet veel beter gegaan. Als de verklaring van Calvin op 2 Thess. 2 juist is en als dus inderdaad de kracht, die den antichrist zou wederhouden de kracht van het Evangelie, van het Goddelijke Woord zou zijn, dan bleef er in Europa hoegenaamd geen wal meer van belang tegen de revolutie over. Want overal zien we het Woord Gods wijken, misschien in Engeland en ons land nog het minst snel. Maar bij ons toch ook. Wat moest er terecht komen van een kerk, die al zoo vroeg haar eigen papieren verwaarloosde, Gods Woord en haar belijdenisgeschriften? Want dat deed ze niet pas, toen ze den band der belijdenis grof saboteerde in de vorige eeuw door middel van een quia- en quatenusinterpretatie, maar dat deed ze allang toen ze in dat Woord en in die belijdenis veel meer raffinement, andere inhouden, andere begrippen, las dan daar klaarblijkelijk oorspronkelijk in waren ingelegd en uitgedrukt. Dat deed ze met name onder den kerkverwoestenden invloed van scholastiek en mystiek.

Ik weet, dat er ook andere factoren zijn geweest, die in dezelfde richting hebben meegewerkt; ik noem de Woord-misvatting, uitgedrukt in het ongewijzigde art. 36 der Ned. Gel. Bel. Hierdoor is niet alleen aan de overzijde van de Noordzee „een kerkrecht naar Joodsch systeem“ geboren, om met Dr. van Lonkhuyzen te spreken. Neen, ook ten onzent heeft de verkeerde opvatting, die aan Gereformeerde burgerlijke overheden in de 16de eeuw ná Christus dezelfde rechten in de kerk toekeende als eenmaal door Hiskia en Josia in de Hebreeuwse Kerk vóór Christus waren uitgeoefend, de Gereformeerde religie tot staatsreligie verheven en de Gereformeerde Kerk tot staatskerk. Wie een overheidsambt wilde bekleden, moest lid zijn van die kerk. Vandaar een invasie van de wereld in de kerk en een ontcringing van de tucht en een ontcringing van de prediking en een beleediging van den Heiligen Geest, die in de Kerk de sacramenten bedient.

Zoo is door allerlei factoren ons volk ontcrinstend. Maar het groote kwaad is Woordverlating geweest, gedurende eeuwen. Woordverlating niet alleen bij den man van de straat. Maar Woordverlating ook en eerst bij de herders. En dientengevolge verbondsverlating bij de schapen.

Daarom zijn al deze ellenden over ons gekomen, die ons heden op elk levensgebied terneder drukken. Twee voorbeelden uit den laatsten tijd.

Het was een ellende, vonden we allemaal, dat er nota bene in Juli 1945 gestaakt werd door de Rotterdamse havenarbeiders en we hebben daarin alweer een teeken gezien van de algemeene decadentie. Ik geloof dat ook wel. Het zou ongetwijfeld de moeite loonen eens te onderzoeken, welke achternamen die havenarbeiders zoo

al dragen en hoeveel van die achternamen er vandaag nog prijken in vergeelde doopboeken en op verweerde grafzerken van de mooie oude gebouwen van de Ned. Herv. Gemeente te Rotterdam. Woordverlating in de geslachten sinds de 17de eeuw baarde tenslotte ook die werkstaking van 1945. Dat was één ellende.

Maar het was evengoed een ellende, toen in datzelfde jaar, in de zoogenaamde censuurzaak van Ds L. Doekes, in datzelfde Rotterdam een Rotterdamsch predikant, die heel veel afweet van Helene Swarth, nota bene als rechter durfde optreden tegen iemand, die hem fijntjes gaf te verstaan, dat hij met al zijn spreken van wedergeboorte millen ver verwijderd was van het Schriftmatig spreken over wedergeboorte gelijk een waardig Gereformeerde mensch dat doet in art. 2 van de Ned. Gel. Bel. Dat was ook een ellende en evengoed wrange vrucht van Woordverlating in de geslachten.

In beide feiten zie ik symptomen van één proces, dat zich uitstrekt over eeuwen: in plaats van het wassende het wijkende Woord. Als er geen profetie is, wordt het volk ontbloot. (Spr. 29: 18), d.w.z. dan raakt het los van Gods geboden; dan krijgen we niet alleen onverantwoordelijke stakingen in de havens, maar ook onverantwoordelijke schorsingen in de kerken.

In één van hun formuliergebeden baden onze voorouders: „HEERE verlaat ons niet met Uw Geest en Woord“. Toch is dat geschied. Ziet maar om U heen.

C. VONK.

(Wordt vervolgd).

¹⁾ We hebben de sprekers van de vier Kerkelijke Congressen — behalve dan K. S. — verzocht, hun copie ter herinnering aan deze historische bijeenkomsten af te staan aan ons blad. Redactie.

GRONINGER BRIEVEN

Amice frater,

Onze eeuw, zoo zeide ik, leeft bij de profetie van Rousseau, terwijl een deel der Christenheid in den strijd voor de eere Gods machteloos wordt gehouden door de profetie van Vinet. Valsehe profetie voor het staatsleven. Wij zien dit in onze nationale politiek; sterker nog in de internationale. Na den eersten wereldoorlog richtte de mensch zich naar zijn meening weer op in eigen kracht. De Volkenbond van Genève kende de zgn. heilige rechten der beschaving en vestigde daarop de hoop op een toekomst zonder oorlog een wereld van vrede en recht. Maar een krans werd gelegd voor den voet van het standbeeld van Rousseau. Na den tweeden wereldoorlog als opnieuw Gods oordeelen over de wereld zijn gegaan, is er waarlijk nog geen bekeering, geen reformatie, een zich afkeeren van het kwade en keeren tot het goede, d.w.z. tot de erkenning, dat Christus is de Koning der koningen, in Wien alleen alle recht, ook onder de volkeren, vastligt.

Men zie maar eens naar het Handvest van San Francisco, het statuut voor den nieuwen Volkenbond der Vereenigde natien.

In heel dat stuk wordt de Naam Gods niet genoemd. De volken van de Vereenigde Natien, vastbesloten, dus wordt in de preambule gezegd, komende geslachten te beveligen tegen den oorlogsgeselschap, die tweemaal gedurende ons leven onuitsprekelijk leed over de menscheit heeft gebracht en — en nu komt het: „opnieuw het vertrouwen in de grondrechten van den mensch, in de waardigheid en waarheid van den menschelijken persoon, in de gelijke rechten van mannen en vrouwen, alsmede van groote en kleine volken te bevestigen, voorwaarden te scheppen, waaronder gerechtigheid en eerbied enz.

Nu weten wij het al zeer wel. Dat is Rousseau. De volkenrechtdeskundige, Laurent, de Belgisch vrijzinnig geleerde, in het midden der vorige eeuw nogal opgang makend door zijn groote werk van twintig deelen over het volkenrecht en door zijn modernisme, dat hem in strijd bracht met het Belgisch Roomsche episcopaat, merkt ergens op, dat de volkeren der wereld gevaar loopen beneden het atheïsme te zinken. De atheïst, dus zegt hij, strijdt nog tegen God, wil Hem uit het leven bannen, er is bij hem nog een zekere erkenning, dat God er toch is. Hij vecht tegen hem. Maar de negentiende eeuw doet zulks niet meer. Zij negeert het bestaan Gods, doet alsof Hij er niet meer is. En dat vindt hij veel erger.

Dit typeert feitelijk ook het Handvest van San Francisco.

God is er niet. Een stuk uit een, zooals Friedell zou zeggen, goddeloos eeuw. Er zijn alleen grondrechten van den mensch, er is alleen de waardigheid en de waarde van den menschelijken persoon.

Heel dat Handvest is dan ook een typisch maaksel van het positivistisch volkenrecht, dat geen fundament voor het staatsleven meer kent dan de mensch zelf in zijn hoogheid en grootheid. Een echt rationalistisch stuk ook, dat begint met groote woorden — komende geslachten beveligen tegen den oorlogsgeselschap, gelijke rechten van kleine en groote staten — en dan voorts geen enkelen waarborg kan bieden voor die beveliging en geen gelijkheid stelt tusschen groote en kleine staten, want, eerlijker nog dan in het Volkenbondspact, spreekt het uit, dat de vijf groote machten alles beslissen. Er is een raad der Vereenigde natien, maar de lakens worden uitgedeeld door den Veiligheidsraad, en dat zijn de grooten.

Het Handvest heet een verbeterde uitgaaf van het Volkenbondspact. Het is als gezegd eerlijker, maar beter is het voorzeker niet.

Het zal ons zeker verheugen te vernemen, dat in onze Tweede Kamer geweten is op het volkomen zwijgen over den almachtigen God.

Daartegen werd opgemerkt, dat ook heidensche staten zich kunnen aansluiten en dat men daarom geen formule

kan vinden, die alle staten bevredigen zoude. Neen, daar heeft men het!

Stel — honderd zich nog noemende Christelijke staten willen een verdrag van wereldomvattende betekenis bepalen met de erkenning, dat heel het leven en het recht der volkeren alleen vast ligt in de belijdenis dat God regeert, en daar komt een heidensch volk, dat zegt: ik wil mij aansluiten, maar God mag niet erkend; dan vallen al die staten aanstonds om en zeggen: gij zult uw zin hebben.

In al het andere zou uw eenige stem niet gelden, maar als het om de eere Gods gaat welnu — wat is er dan geringer?

Zoo staat het toch en wij beven ... Want God is een verterend vuur voor wie Hem niet erkennen.

Echter ook die erkenning van een almachtig God zou reeds bewijzen hoe ver Europa, het christelijk Europa, is afgeweken.

Men zal zich herinneren, dat dr. Kuiper in „Ons Program“ wijst op de groote betekenis van het feit, dat de verdragen tusschen de groote volkeren nog altijd beginnen met de belijdenis: in den Naam van den Drie-eenigen God.

Nu nog, zeide Kuiper in 1878; maar dit was niet meer zoo.

Want na den Krimoorlog, bij het verdrag van Parijs in 1856, werd — en dat na een krijg, die heette begonnen te zijn om de Christenvolkeren op den Balkan te redden en de heilige plaatsen in Palestina weer voor de westersche Christenheid veilig te stellen — Turkije toegelaten al gelijkberechtigde tot de vereeniging van Christelijke staten.

De Turk wilde echter niet de Drie-eenheid Gods belijden. De man van den Islam stond op zijn beginsel.

En de christelijke mogendheden, onder leiding van den revolutionairen onverlaat, als Groen hem noemde, Napoleon III, vonden dit goed.

Met kracht heeft Von Stahl in het Pruisische hoogerehuis tegen dit wijken voor den Islam geprotesteerd. Mijn koning, zoo dacht hij, zal nooit in dit vreeselijk werk toestemmen, en de Tsaar van Rusland zal liever zijn laatste soldaat geven, dan dat zulks geschiedt.

Het geschiedde toch; de belijdenis van God Drie-eenig verviel en men sprak van God almachtig. Een der jongste Volkenrechtdeskundigen, Wegner zegt niet ten onrechte: „deze almachtige God is daar een uit het Christendom en den Islam geabstraheerde zeer algemeene vage godheid“.

Alles komt hierop neer, dat Christelijk Europa zijn geloof verloochende om den Mohammedaan ter wille te zijn.

Dat lag in den geest van die dagen. Men herinnere zich maar, hoe onze liberale regeerders in Indië, naar Groen mededeelt, voor de zending op Java geen reden meer zagen want daar was immers de Islam, die even hoog stond als het Christendom.

Het gebeuren in Parijs in 1856 was een kwade dag voor Europa. Het deed de ontkenning zien, die trouwens in alle parlemenenten was te constateeren. Ook in het Engelsche.

George Macaulay Trevelyan zegt in zijn „British History in the nineteenth century“: in de zeventiende eeuw citeerden de leden van het parlement den Bijbel, in de achttiende eeuw de klassieken, in de twintigste eeuw from nothing at all“.

Europa deed afstand van zijn belijdenis der Heilige Drie-eenheid.

En sedert ging het vlug bergafwaarts. Want allengskens verviel ook het belijden van God almachtig; bij den Volkenbond was er een beroep op de heilige beschaving. Nu, bij het Handvest, om met Trevelyan te spreken, van dat alles niets meer. De Christus, van Wien nog op de ontwapeningsconferentie in den Haag in 1901 door den Russischen staatsminister werd beleiden, dat Hij is de wortel van alle volkenrecht, wordt niet meer genoemd.

Onze regering heeft op het verwijzen naar deze negatieve geantwoord, dat dit zwijgen geenszins betekent gebrek aan eerbied voor Gods Woord. Welneen — maar er werd gesproken niet alleen namens Christelijke staten, en hoe zou men dan een voor allen passende formule vinden.

Bovendien had de Nederlandsche delegatie op de omzetting niet gewezen — en hier volgt dan de echt liberale passage — omdat zij gedachtig was aan het Bijbelwoord: niet een ieder, die tot mij zegt Heere, Heere, zal het koninkrijk der hemelen binnengaan, maar wie doet den wil mijns Vaders die in de hemelen is.

Dit klinkt hier als vrijzinnige hoon.

Want wij gelooven niet, dat de delegatie aan den bekenden tekst heeft gedacht. En bovendien, hoe kan iemand opecht meenen, dat, als de Heere Jezus zulke woorden spreekt tegen een huichelachtig volk, Hij daarmee zegt, dat de mensch niet meer zal belijden: Heere, Heere, Gij zijt de groote, almachtige Drie-eenige God, Die om Christus wil den volkeren nog rechten geeft en zegeningen biedt?

De Vereenigde natien, die nog prijs stellen op den Christennaam, mochten gedacht hebben aan het feit, dat geen volkenrechtdeskundige, ook niet de ongelovige, ontkennt, dat alle wezenlijk volkenrecht een vrucht is, geteeld op den akker der Christenheid.

En nu zouden die volkeren deze erkenning zoo maar moeten prijsgeven als een heidensche of mohammedaansche staat zeide: ik kan zoo niet met u in zee gaan! De aansluiting is vrijwillig. En bovendien — het werd dezen staten niet eens gevraagd.

Groen van Prinsterer besprak eens in onze Tweede Kamer het geval, dat een predikant der Hervormde kerk op Java was verplaatst, omdat hij weigerde een Mohammedaansche feest bij te wonen. Het feest droeg n.l. een godsdienstig karakter. Het was op 27 Nov. 1852. Men zie Adviezen II. blz. 450.

De verplaatsing werd verdedigd, omdat deze predikant in andere streken voor zulke gemoedsbezwaren niet werd geplaatst. De Hervormde kerk kon niet vrij zijn, want anders kon men zulk een predikant niet verjagen.

Groen zeide: nu begrijp ik, dat men vroeger aan een zending, die een aantal jongelieden verlangde om op Java het Christendom te verkondigen een antwoord gaf: dit zou van belang zijn, wanneer de Javanen heidenen waren. Ik bedenken nu, dat men er onlangs op bedacht

was den, ha de gebeden Java.

Er is hier gemoedsbezwaar. Maar ik zie aardigheden te hebben. Ik zie van een C. vaanschen enkenen van Java geen zullen wij deelnemen. wij het geschen godsdienst.

Zoo zou zegd, als den: nu zie hebben. En

Maar thafgod hebben is er geen pen. In elk

De veranden Christheeren. En loochening. me, want d

Moeten wDs Knapmischien gnen, die een gemaakt h geweest zij en de krach den, die, re als welke z en openlijk

Hier wor vervloeking Wel mag genade, om zijn?

Met harte

U

EN

EN

EN

EN

EN

EN

EN

EN

EN

EN

EN

EN

EN

EN

EN

EN

EN

EN

EN

EN

EN

EN

EN

EN

EN

EN

EN

zoude. Neen.

Christelijke staten
te betekenis be-
leven en het
belijdenis dat
volk, dat zegt:
het erkend: dan
zeggen: gij zult
niet gelden, maar
— wat is er dan

Vant God is een
ennen.
achtig God zou
Christelijk Europa,

er in „Ons Pro-
het feit, dat de
nog altijd be-
van den Drie-

dit was niet

drag van Parijs
te heette begon-
den Balkan te
dina weer voor
ellen — Turkije
vereeniging van

heid Gods belij-
tens beginsel.

leiding van den
m noemde, Na-

uisische hooger-
protestant. Mijn
vreeselijk werk
zal lever zijn
geschiedt.

a God Drieëni-
Een der jongste
let ten onrecht:
het Christendom
gemeene vage

lijk Europa zijn
edaan ter wille

Men herinnert
s in Indië, naar
lava geen reden
Islam, die even

een kwade dag
g zien, die trou-
ateeren. Ook in

„British Histo-
ventiende eeuw
len Bijbel, in de
wentiende century

nis der Heilige

a. Want allengs
nachtig, bij den
illeg beschaving.
te spreken, van
Wien nog op de
n 1901 door den
a, dat Hij is de
meer genoemd.
n naar deze ne-
uzins beteekent
Veleen — maar
Christelijke sta-
en passende for-

gatie op de omis-
de echt liberale
het Bijbelwoord:
„Heere, zal het
ar wie doet den

atie aan den be-
nden, hoe kan
eere Jezus zulke
g volk. Hij daar-
belijden: Heere,
eëne God, Die
ten geeft en ze-

stellen op den
n aan het feit,
niet de ongeloo-
recht een vrucht
leid.

mentis zoo maar
f mohammedaan-
n in zee gaan?
len — het werd

In onze Tweede
Hervormde kerk
rde een Moham-
at droeg n.l. een
Nov. 1852. Men

at deze predikant
dabehwaren niet
om niet vrij zijn,
nt niet vertagen.
vroeger aan een
verlangde om op
en antwoord gaf:
anven holdenen
ahgs op bedacht

was den heer Esser van Java te verwijderen, omdat hij de geboden gevraagd had voor de Evangelisatie van Java.

Er is hier gezegd: wij wisten niet, dat die predikant gemoedsbezwaren had, anders ware hij niet uitgenoodigd. Maar ik zeg, dus Groen, het behoort juist tot de eigenaardigheden van een predikant, om gemoedsbezwaren te hebben tegen het bijwonen van Mohammedaansche feesten. Ik zeg weer: het behoort tot de eigenaardigheden van een Christen. Het kan grievend zijn voor een Javaansch vorst, dat aan zijn welvoorzienon disch slechts enkelen verschijnen. Maar dergelijke onthouding zou op Java geen onrust wekken. Integendeel, juist hierdoor zullen wij in de achting van de inboorlingen rijzen. Door deelneming aan dergelijke plechtigheden rechtvaardigen wij het gezegde der Javanen: wij dachten dat die menschen geen godsdienst hadden, daar zij voor hun eigen godsdienst onverschillig zijn.

Zoo zouden ook de heidensche volkeren hebben gezegd, als de Christelijke natien nog den Christus beleiden: nu zien wij toch, dat die menschen nog godsdienst hebben. En wie weet, hoe de uitkomst had kunnen zijn.

Maar thans zullen de heidenen, die althans nog een afgod hebben, smalend zeggen: daar in die christenwereld is er geen godsdienst meer; en zij zullen het niet begrijpen. In elk geval er geen achting voor hebben.

De verandering in 1856 was een verloochening van den Christus, den Koning der koningen en Heere der heeren. En het zwijgen over Hem is opnieuw een verloochening. Laurent zoude zeggen: erger dan het atheïsme, want dat strijdt nog tegen den Drieëni-geen God.

Moeten wij niet vol zorg de toekomst tegemoet gaan? De Knap schreef eens: kan van het Christelijk Europa misschien gezegd worden: „want het is onmogelijk denken, die eens verlicht zijn geweest en de hemelsche gaven gemaakt hebben, en des Heiligen Geestes deelachtig geweest zijn en gesmaakt hebben het goede woord Gods en de krachten der toekomstende eeuw en afvallig worden, die, zeg ik, wederom te vernieuwen tot bekeering als welke zich zelve den Zoon Gods opnieuw kruisigen en openlijk te schande maken? Hebr. 6:4-8.

Hier wordt ten slotte gesproken van het „nabij de vervloeking zijn, welker einde is de verbranding“.

Wel mag de Kerk des Heeren bidden om behoud, om genade, om bekeering. Want wat moet zoo het einde zijn?

Met hartelijke groeten en heilbode,
uw toegenegen MARNIX.

UIT HET POLITIEKE EN SOCIALE LEVEN

Het recht van oppositie.

Reeds meermaals is, ook in dit blad, gewezen op de vele merkwaardige overeenkomsten die onze tijd heeft met den na-Franschen tijd. En daarbij is dan herhaaldelijk in het licht gesteld de groote waarde van de geschriften van Groen van Prinsterer, waarin de geest der eeuw, de geest der revolutie, zoo principieel en daarom zoo zuiver is geleekend.

Een van de dingen die tegenwoordig aan de orde zijn is het recht van oppositie.

Het wordt den anti-revolutionairen min of meer kwalijk genomen dat zij zich verzetten tegen verschillende regeringsmaatregelen, tegen de maatregelen inzake de radio, inzake de noodgemeenteraden, inzake het noodparlement, inzake den langen tijd vóór het houden van de verkiezingen.

Het recht van oppositie wordt min of meer miskend. Het trof mij dat ook daarin een overeenkomst met den na-Franschen tijd valt op te merken en dat ook daarvoor Groen reeds heeft geschreven.

In „De maatregelen tegen de Afgescheidenen aan het staatsrecht getoetst“ bespreekt hij de invoering van de kerkelijke organisatie van 1816 en dan vraagt hij: Hoe komt het dat men zich daarbij zonder belangrijke oppositie heeft neergelegd?

Het antwoord luidt als volgt (ik citeer uit de uitgave met aantekeningen van Mr G. J. Grashuis, Baarn 1903, blz. 27):

„Meer dan ééne reden heeft medegewerkt tot lijdelijke berusting in de handelwijze van het Gouvernement. Men verplaatste zich slechts in de heugelijke tijden van Nederlands herstel; dat is; juist in die jaren toen de grondslagen van Staat en Kerkgenootschap werden gelegd. Elk een was aan lijdelijkheid gewend. Elk een, na uit vrees lang gezwegen te hebben, was, onder het huis van Oranje, tot zwijgen uit eerbied en uit liefde gereed. Om geen schijn aan den dag te leggen van wantrouwen in de wijsheid van het Bestuur, werd nauwelijks eene raadgeving, eene bedenking geuit. Bij de vreugde van het oogenblik, was menigeen voor de toekomst onbezorgd. — Bovendien was ook de werking der dwaalbegrippen omtrent het Staatsrecht niet gering. Men leefde in eene Monarchie, doch had geen denkbeeld van een niet-revolutionair eenhoofd gezag. De geheele omwenteling scheen enkel in persoonsverandering te bestaan. Het was dezelfde soort van Staatsbeheer die voortgezet werd. Onder de zachtere hand van een echt-Nederlandschen Monarch was des dwingelands schepter een weldadige Rijksstaf geworden; een ander Staatsopperhoofd, zoo bemind als zijn voorganger gehaat was geweest, dit meende men, was het gewenschte resultaat, terwijl de Staatsvorm onveranderd bleef. Door het behoud van revolutionaire begrippen werd bij voortdurend echte vrijheid, evenzeer als ware geboortsaamheid, miskend. Alle oppositie, ook uit de beste beginsels ontstaan en in de meest enge grenzen beperkt, werd in de eerste jaren (later was men genegen tot een ander uiterste over te slaan) als onbetamelijke, bijna als misdadige wederstreving beschouwd. Hoe zou het bestuur niet ligt in die denkwijze van het Publiek hebben gedeeld!“

De gelijkenis is inderdaad frappant. Toen werd het recht van oppositie miskend.

Ook nu is dat het geval. Toen zat daarachter, behalve

de vreugde over een zoo lang begeerde en nu eindelijk verkregen vrijheid onder het huis van Oranje, de werking van revolutionaire beginselen. Ook nu is dat het geval.

Dit revolutionaire beginsel zit erachter, dat van het nationale gemaakt wordt de levensleer die het geheele leven overkoepelt en beheerscht, de basis voor eenheid van alle Nederlanders. Het fundament wordt niet gezocht in een onder het nationale liggend beginsel.

De regeering is nationaal in dezen zin van het woord. En wie nu opponert tegen maatregelen van deze regeering die is niet meer waarachtig nationaal, die dient niet het waarachtig belang van het Nederlandsche volk, die dient slechts een partij- of groepsbelang.

Maar daarmee heeft men het revolutionaire beginsel, dat zich uitspreekt in het nationaal-socialisme, tot het zijne gemaakt, het beginsel van de verheerlijking van de natie, geconcentreerd in den staat. De natie is alleen maar een andere geworden, het is nu niet meer de Duitse maar de Nederlandsche.

Groen schreef: „De geheele omwenteling scheen enkel in persoonsverandering te bestaan“. Zoo zouden we nu kunnen zeggen: De geheele omwenteling schijnt enkel in natieverandering te bestaan. De god der eeuw, bestaande in het Duitsch-nationale, heeft zijn tijd gehad, althans voorloopig. Een nieuwe god, bestaande in het Nederlandsch-nationale, wordt op den troon gezet. Maar de tweede is evengoed een afgod als de eerste. En de Schrift zegt: Gij zult geen andere goden voor Mijn aangezicht hebben.

Terugkeer van de democratie is ons beloofd. Velen hebben daarin geroemd. Nu zouden de volksvrijheden hersteld worden!

We zien nu in de praktijk — hetgeen overigens reeds op grond van het beginsel te verwachten was — dat de democratie heel goed in staat is tot miskenning van de volksvrijheden. Ja, de democratie, trekt ze haar lijn door, moet daartoe komen. Want ook de democratie is vrucht van revolutionairen wortel. Het Calvinisme is de oorsprong en de waarborg van onze volksvrijheden! (Kuyper Sr naar Groen van Prinsterer), ook van het recht van oppositie.

Sappemeer.

B. JONGELING.

GEREF. KERKEN
(onderhoudende art. 31 K.O.)

TWEETAL te Groningen: (5e en 6e pred. plaats): L. Doekes te Rotterdam-Feyenoord en J. Groen te Blithoven; J. P. van der Stoep te Overschild en H. Vogel te Enschede.

Te Monster: E. Teunis te Oostzaan en J. B. Welmers te Papendrecht.

Te Hengelo: H. Bouma te Niezijl en J. v. d. Zwaag te Ambt-Vollenhove.

BEROEPE te Almelo: R. Koolstra te Schermerhorn (hulpred. te Kampen).

Te Veendam: cand. J. Bos Jr te Kampen.

Te Zwolle: (2e pred.pl.) R. H. Bremmer te Helpman.

AANGENOMEN naar Enschede: G. van Dooren te Wezep.

Naar Hijken: A. R. Bosman, cand. te IJsselmuiden.

Naar Kampen: F. Kouwenhoven te Zonnemaire.

BEDANKT voor IJsselmuiden: J. v. d. Zwaag te Ambt-Vollenhove.

Voor Amsterdam: (Z.): J. P. v. d. Stoel te Overschild.

BRUINISSE. — De J. P. UNGER, Geref. pred. te Bruinisse, geëvacueerd te Haarlem, heeft bij zijn kerkeraad een voorstel tot vrijmaking ingediend. In de vergadering van 26 Sept. j.l. heeft de kerkeraad dit voorstel na ampele bespreking verworpen, waarop Ds Unger zich persoonlijk heeft vrijgemaakt. De classis Zierikzee heeft hem nu vervallen verklaard van het predikambt in de „Geref. Kerken“. Ds Unger, die niet naar Bruinisse kan terugkeeren, zal gaarne de vrijgemaakte Geref. Kerken dienen en een eventueel beroep in ernstige overweging nemen. Zijn adres blijft voorloopig: Schouwteijlaan 102, Haarlem. Telefonisch is hij „indirect“ te bereiken onder Haarlem (K 2500): 26012.

HEEMSTED. — Ook te Heemstede is de Vrijmaking een feit geworden. Reeds maanden geleden had een der broeders ouderlingen, de Heer A. Florissen bij den Kerkeraad er op aangedrongen om zich vrij te maken van de Synodale beslissingen. Het mocht echter niet baten, de kerkeraad wilde liever een zondigen weg bewandelen dan den weg der gehoorzaamheid te gaan.

Verleden week echter werd de heer A. Florissen aangeast door een ernstige ziekte en daar deze broeder ouderling de stuwkracht van het reformatische leven in Heemstede was, leek het wel of hier alle werk wat gedaan was stopgezet zou worden. Doch de Heere gaf uitkomst. De grijze schoonvader van broeder Florissen, de heer J. Jensen, die reeds de 70 gepasseerd is (en zich ook in de afgelopen maanden lang niet onbetuigd heeft gelaten) vat (terwijl zijn schoonzoon strijdensmoed terneer ligt) zijn staf op en wist te bereiken dat op Dinsdag 30 Oct. de Vrijmaking in Heemstede een feit werd. Ook uit dit plaatselijk nieuws zien wij weer, dat het werk dat soms door een enkelen broeder ingezet wordt en vaak al zijn krachten eischt, deze geloofsmoed, door onzen Hemelschen Vader rijkelijk gezegend wordt en vruchten laat zien Hem ter eere.

NIGTEVECHT. — Onder leiding van een ouderling hebben zich ook in Nigtevecht enkele gezinnen vrijgemaakt van de synodale beslissingen. Zondag 28 Oct. werden voor het eerst aparte diensten gehouden, waarbij voorging Ds A. Hordijk van Loenen. Ook enkele leden uit Nederhorst den Berg en Weesp woonden deze diensten bij.

HAARLEM. — Zondag 7 October 1945 had hier de eerste Dienst des Woords plaats van zeven ouderlingen, één diaken en een aantal broeders en zusters. Er waren

ongeveer 300 kerkangers.

Na afloop van den middagdienst bleek, dat 205 broeders en zusters, doopleden inbegrepen, zich hadden losgemaakt van de Synodale besluiten en handelingen. Thans is dit aantal gestegen tot 227. In de gemeentevergadering van 26 October werd spontaan besloten het beroepingswerk direct ter hand te nemen.

Adres: Geref. Kerk (Art. 31 K.O.) J. D. W. Veltkamp, Spaarndamscheweg 58.

Diaconie: M. Bij de Vaate, Tetterodestraat 49.

HAARLEMMEERMEER O.Z. — Nadat de classis Haarlem de bekende instructie van de kerk van Haarlemmeer O.Z. had afgewezen, hebben 7 kerkeraadsleden (waaronder Ds Mul) verklaard de binding van de bekende leeruitspraak te blijven verwerpen. Daarop hebben 6 andere kerkeraadsleden een aanklacht ingediend tegen deze 7 broeders en de classis verzocht hen in hun ambtdienst voorloopig te schorsen.

Na breedvoorige bespreking heeft de classis in haar vergadering Haarlemmeer O.Z. besloten, om aan die 7 broeders de vraag voor te leggen of zij althans tot de volgende Synode zich zouden kunnen conformeren aan de besluiten der Gen. Synode. Voor deze vraag gesteld, hebben deze 7 kerkeraadsleden ontkennend geantwoord. Ziende onherroepelijk nu op de eerstvolgende classis-vergadering de schorsing volgen heeft een der kerkeraadsleden het voorstel gedaan om zich vrij te maken. Dit voorstel is aangenomen met 7 tegen 6 stemmen. Het werd genomen in de vergadering van Vrijdag 26 October.

Onmiddellijk werd een minnelijke schikking getroffen over het gebruik van de gebouwen.

Zondag 28 October ging Ds Mul voor in de vrijgemaakte kerk, 's morgens het woord bedienend uit Psalm 122:6 en 's middags handelend over den Heil. Cat. Zondag 30 (5e gebod).

KOOG-ZAANDIJK. — Ook hier hebben zich een aantal leden vrijgemaakt van de leer- en tuchtbeslissingen der Synodes 1942/3. De eerste dienst vond plaats op Zondag 21 October 1945 onder leiding van ds E. Teunis van Oostzaan. Op 11 November worden verkiezingen gehouden ter aanvulling van den Kerkeraad. Voorloopig adres der Kerk: R. Bakker, Lindenlaan 37, Zaandijk.

SCHIEDAM. — Het adres van den kerkeraad is thans bij hr. J. B. v. Rongen, scriba, Prof. Kamerlingh Onneslaan 161 b. De kerkeraad benoemde een commissie van vijf, die rapport zal uitbrengen over de vraag of het noodzakelijk is een tweeden predikant te beroepen.

TWIJZEL. — Ter correctie van onjuiste berichtgeving deelt ds M. A. J. van Putten mede, dat het besluit tot vrijmaking een kerkeraadsbesluit is dat met meerderheid van stemmen genomen werd. „Elke andere voorstelling van zaken is onbetrouwbaar en niet officieel“.

ROTTERDAM (ZUID). — Het adres van de Geref. Kerk (onderhoudende art. 31 K.O.) te R'dam (Z.) is: A. Vijtinkel, Slaghekstraat 198 A, Rotterdam (Zuid).

LEEUWARDEN. — Nogmaals Leeuwarden. Een inzen-der schrijft ons allereerst iets over de zaak, die ds Hagens reeds ter sprake bracht en die we dus kunnen laten rusten en vervolgdt dan:

Verder heb ik nog iets over de „interpretatie“ van art. 31 K.O.

De Raad der Gereformeerde Kerk van Leeuwarden belegde op Vrijdagavond 26 October j.l. 's avonds half acht, een gemeentevergadering in de Koepelkerk, waarin Ds C. v. d. Woude de gemeente inlichtte over de aanhangig zijnde kwesties. Na een rede van ruim 1½ uur (waarin heelmaal niet gesproken werd over het bezwaarschrift van Ds Hagens, nog minder over wat daarin staat, dingen die men te Leeuwarden toch wel graag-weten wil), werd gelegenheid gegeven om vragen te stellen, waarbij uitdrukkelijk werd vastgesteld dat alleen inlichtingen aan den spreker gevraagd mochten worden naar aanleiding van het gesproken, en vooral geen gelegenheid voor debat zou worden gegeven.

Ook de als „openbare scheurmaker“ geschorste predikant Ds G. Hagens (die — in tegenstelling met den kerkeraad — in alle oprechtheid geworstd heeft om de eenheid der Kerk) was aanwezig en wilde gebruik maken van de gelegenheid tot het stellen van vragen. In het korte oogenblik, dat Ds Hagens op het podium moest wachten om als nummer 3 zijn vragen te mogen stellen, zag de leider der vergadering, Ds S. W. Bos, kans om hem eenige malen kenbaar te maken dat slechts toegestaan was „inlichting te vragen“. Hem werden daartoe toegemeten 3 minuten (drie minuten)! Z. Eerw. heeft daar wel enkele minuten aan toegevoegd. Onder de doer Ds Hagens gestelde vragen was ook deze: „Waarom is niet gezegd, dat de Generale Synode het „Tenzi“ van art. 31 K.O. heeft veranderd in „Totdat“.“

In zijn beantwoording (waarin het „verdachtmakend“ element in de manier van vragen van Ds Hagens sterk werd gehekeld, waarop de gemeente krachtig applausseerde) verklaarde Ds v. d. Woude dat er in de woorden „tenzi“ en „totdat“ voor hem heelmaal geen verschil bestaat. Met een glimlach werd vanaf den kansel gezegd: of ik nu zeg „tenzi“, of dat ik zeg „totdat“, dat is voor mij precies hetzelfde, daar zie ik heelmaal geen verschil in.

En de gemeente lachte mee...! Zoo wordt de gemeente van Leeuwarden „voorgelicht“. Zoo wordt te Leeuwarden de waarheid verdonkere-maad. Voor die waarheid schijnt men doodsbenauid te zijn.

De als „openbare scheurmaker“ geschorste en als zoodanig door het geheele land gesignaleerde (lees: Belasterde) kon niet ééne minuut gegund worden om zich in het openbaar te verdedigen. Hij mocht slechts „inlichting“ vragen. Zoo dient „Gereformeerd“ Leeuwarden het recht!

(Als ds v. d. Woude werkelijk niet meer ziet het verschil tusschen „tenzi“ en „totdat“, dan bewijst dat alleen maar, dat de Kerkstrijd vele menschen verblindt en van eerlijk onderzoek ook afhoudt. Red.)

— Ds G. Hagens schrijft ons: Wij betreuren het hier zeer, dat U toegezonden is een berichtje uit Leeuwarden inzake de vrijmaking der ge-